

Uppföljning Stockholm stads miljöprogram 2012-2015

Stockholms stad antog ett miljöprogram för åren 2012 till 2015. Syftet med miljöprogrammet är att säkerställa att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdesmålet ”Stockholms livsmiljö är hållbar” uppfylls. I budget 2015 utgick det verksamhetsområdesmålet och ersattes av fyra andra verksamhetsområdesmål – ”Stockholm är klimatneutralt”, ”Transporter i Stockholm är hållbara”, ”Stockholm har ren luft och rent vatten” samt ”Det är enkelt att välja en miljövänlig livsstil”.

Miljöprogrammet har utgått från de utmaningar och möjligheter som råder, bland annat att Stockholm är en attraktiv och växande stad där naturens och människors behov kompletterar varandra i en miljö som präglas av funktion, kvalitéer och biologisk mångfald.

Stadens övergripande miljömål formuleras tillsammans med andra politiska mål i stadens budget. Miljöprogrammets roll är att bryta ned stadens miljömål till uppföljbara och tydliga delmål för stadens verksamheter. Miljöprogrammet är ett styrdokument för stadens miljöarbete som samtliga nämnder och styrelser har att förhålla sig till. Genom miljöprogrammets integrering i stadens verksamhetsplaner bestäms ambitionsnivån ytterst i stadens budget.

Stockholm stads miljöprogram 2012-2015 delas in i sex övergripande inriktningsmål:

1. Miljöeffektiva transporter
2. Giftfria varor och byggnader
3. Hållbar energianvändning
4. Hållbar användning av mark och vatten
5. Miljöeffektiv avfallshantering
6. Sund inomhusmiljö

De övergripande inriktningsmålen i miljöprogrammet knyter an till de nationella miljökvalitetsmålen och konkretiseras i sin tur genom delmål som beskriver hur enskilda eller flera nämnder och styrelser förväntas bidra till verksamhetsområdesmålen.

Kompletterande styrdokument för miljöprogrammet har tagits fram under programperioden-kemikalieplan och handlingsplan för god vattenstatus.

Kemikalieplanen utgår från stadens övergripande vision ”Ett Stockholm i världsklass” och från det nationella miljökvalitetsmålet ”Giftfri miljö”. Kemikalieplanen formulerar en vision för stadens kemikaliearbete: ”Giftfritt Stockholm 2030 – kemikaliearbete i världsklass”. Visionen uttrycker både det som ska uppnås – en giftfri livsmiljö för dem som bor i staden – och att det behövs arbetsinsatser som kräver både engagemang och resurser. För att visionen om ett giftfritt Stockholm ska kunna uppnås behöver alla stadens verksamheter arbeta för att få bort kemikalier med farliga egenskaper och se till att ha säker hantering av de produkter och varor med farligt kemiskt innehåll som av olika anledningar ändå används.

Kemikalieplanen syftar till att förtydliga målområdet Giftfria varor och byggnader i miljöprogrammet. De mål som kemikalieplanen knyter an till är:

- 2.1 Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska.
- 2.2 Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från byggnader och anläggningar ska minska.
- 2.4 Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska.

I kemikalieplanen förs totalt 43 åtgärder fram för att leda arbetet mot att nå visionen om en giftfri stad. Målgruppen för kemikalieplanen och dess åtgärder är verksamheter inom stadens förvaltningar och bolag.

Stockholms vattenprogram gäller för perioden 2006-2015 och omfattar alla stadens sjöar, vattendrag, Mälarvikar, kustvatten och grundvatten. Det innehåller mål och åtgärder för hur vattenkvaliteten ska förbättras i stadens vattenområden samt för hur staden ska värna och utveckla vattenområdena ur rekreationssynpunkt. Vattenmyndigheten för Norra Östersjöns

beslut år 2009 om miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram innebar att olika aktörer inom vattenförvaltningen, däribland kommunerna, fick en skyldighet att se till att miljö kvalitetsnormerna följs. Stockholms vattenprogram behövde därför anpassas till vattenförvaltningen. För att undvika sammanblandning med Vattenmyndighetens åtgärdsprogram har staden benämnt det omvandlade vattenprogrammet ”Handlingsplan för god vattenstatus”. Handlingsplanen ersatte från och med 2015 Stockholms nuvarande vattenprogram.

Genomförande och uppföljning

Miljöprogrammet är ett stadsövergripande styrdokument som bryter ned kommunfullmäktiges verksamhetsområdesmål i delmål. I programmet identifieras nämnder och styrelser som har en nyckelroll i genomförande- och eller uppföljningshänseende.

Ansvar för uppföljningen av delmålen är av kommunfullmäktige fördelat på kommunstyrelsen och ett antal bolag och facknämnder, medan genomförandeansvaret vilar på samtliga nämnder och styrelser. Kommunstyrelsen har dock det övergripande uppföljningsansvaret för miljöprogrammet. Nämnd eller styrelse med utpekat ansvar för ett delmål har ansvar för att i sin verksamhetsplan formulera ett lämpligt nämndmål, samt indikatorer och/eller aktiviteter som följer upp delmålet i miljöprogrammet. Dessa uppföljningsmått har tagits fram i samråd med kommunstyrelsen och har utvärderats samt kompletterats om de inte bedömts vara fullgoda eller ändamålsenliga för uppföljningen.

Uppföljningen av miljöprogrammet har skett kontinuerligt i budgetprocessen, inom ramen för stadens integrerade ledningssystem, ILS.

Redovisningen sker i kommunstyrelsens uppföljning 2012-2014 av verksamhetsområdesmålet:

- Stockholms livsmiljö är hållbar

och 2015 av verksamhetsområdesmålen:

- Stockholm är klimatneutralt
- Transporter i Stockholm är hållbara
- Stockholm har ren luft och rent vatten
- Det är enkelt att välja en miljövänlig livsstil

En årlig uppföljning av miljöprogrammet har gjorts där delmålen bedömts utifrån ett förväntat utfall vid programmets utgång. Bedömningarna har gjorts främst utifrån utförda insatser, planerade insatser och kända data. Underlaget för bedömningen av delmålen är gjord av respektive uppföljningsansvarig nämnd och bolag. Miljöprogrammets integrering i ledningssystemet innebär att respektive nämnd och bolagsstyrelse har att implementera programmets mål i sin verksamhetsplanering och styra verksamheten så att målen nås. Ansvar för delmålen genomförande vilar därmed på respektive nämnd och bolagsstyrelse.

De bedömningar av miljöprogrammets delmål som återfinns i denna redovisning är gjorda av respektive uppföljningsansvarig nämnd. Nämndens underlag för bedömningen redovisas tillsammans med denna. Det ska dock understrykas att nämndernas underlag endast utgör grund för kommunstyrelsens sammanställning av denna redovisning. Kommunstyrelsen har därmed kunnat redigera texten i syfte att öka förståelse, läsbarhet och sammanhang.

Miljöprogrammet 2012-2015 består av sex övergripande inriktningsmål samt 29 delmål.

Av Miljöprogrammets 29 delmål bedömer uppföljningsansvariga nämnder att under programperioden har:

- 14 delmål uppfyllts helt,
- 15 delmål uppfyllts delvis,
- 0 delmål uppfylls ej.

Under redovisade indikatorer saknas i förekommande fall årsmål eller utfall. För att kunna uppskatta om indikatoruppfyllelsen stärker bedömningen om måluppfyllelse har då stadens övergripande föresats i enlighet med berörda inriktningsmål och delmål redovisats. Då redovisas om mätvärdet ska öka eller minska. I några fall har istället tidigare års fastslagna årsmål eller utfall använts för att stärka bilden av måluppfyllelse.

Miljöprogrammets inriktningsmål

Av miljöprogrammets sex inriktningsmål noteras bäst utfall för målen som berör varor och byggnader samt energianvändning.

Inriktningsmålen ”Sund inomhusmiljö” och ”Hållbar användning av mark och vatten” rapporterar ett något sämre utfall än övriga mål. Stadsledningskontoret vill framhålla att inget inriktningsmål har ett *dåligt* utfall, men att en jämförelse dem emellan kan göras för att söka identifiera orsaker till de visserligen små, men än dock skillnaderna i utfall.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktiges mål för verksamheterna delas in i verksamhetsområdesmål. För en del av dessa mål finns särskilda ibland särskilda styrdokument framtagna. Stadens miljöprogram är ett sådant styrdokument som ska vägleda och styra nämndernas och bolagens arbete inom miljöområdet.

Syftet med miljöprogrammet är att stadens övergripande inriktningsmål för miljön nås. Kommunstyrelsen har uppföljningsansvaret för verksamhetsområdesmålen och inriktningsmålen och gör en samlad bedömning av målen utifrån nämndernas och bolagens rapportering och utfall på området. Denna uppföljning sker inom ramen för budgetprocessen.

För 2015 bedömde kommunstyrelsen att inriktningsmålet ”Ett klimatsmart Stockholm” uppfylldes helt.

Delmålsredovisning med indikatorutfall 2012-2015.

1. Miljöeffektiva transporter

1.1 Miljöbelastningen från stadens transporter och resor ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Stadens ambition är att minska miljöpåverkan från transporter. Det inbegriper såväl egna transporter som anställdas resande. Förbättrad tillgång till säker cykelparkering, tillgång till omklädningsrum och minskad användning av egen bil i tjänst är olika sätt att minska de negativa effekterna av resor i tjänsten.

Kommunstyrelsen konstaterar att samtliga nämnder och styrelser har antagit en resepolicy under programperioden.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av stadens nämnder och styrelser som har antagit en resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten.	100 %	Indikatorn saknar uppföljning år 2012.	70 % av nämnderna och 50 % av bolagen har rapporterat att de antagit resepolicy.	Flertalet av nämnderna och styrelserna har antagit resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten. Resterande har i sina planer att policy kommer att antas under 2015.	100 % Samtliga av nämnderna och styrelserna har antagit resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten.

1.2 Stadens egna fordon ska vara miljöbilsklassade och köras på miljöbränsle, och av stadens upphandlade transporttjänster ska miljöfordonsandelen öka

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Staden arbetar kontinuerligt med att ta fram miljökrav för upphandlingar och att ställa relevanta miljökrav i varje central transportupphandling. För persontransporter med personbil fordrar staden miljöbilar. Alla godstransporter som upphandlas av Stockholms stad har idag miljökrav på fordonen för att reglera utsläppen av kväveoxid och partiklar. Under 2015 har staden fortsatt att formulera krav på tunga miljöfordon i pågående upphandlingar. Kraven på miljöbränsle och miljölastbilar anpassas till varje upphandling utifrån transportbehovet och hur stor upphandlingen är.

Av alla fordon staden har köpt eller ingått leasingavtal för under 2015 är 98 % miljöfordon. Staden har införskaffat två gaslastbilar, som inte klarar gällande miljöbilsdefinition. Stadens fordonsflotta, specialfordon undantagna, utgörs idag till 97 % av fordon som definierades som en miljöbil vid inköpstillfället. Andelen elbilar och laddhybrider ökar stadigt. År 2015 var utfallet för dessa tillsammans 19 %, vilket är en ökning mot föregående år då utfallet var 13 %.

Målvärdet om 85 % miljöbränsle är uppfyllt för etanol (88 %) och mycket nära för fordonsgas (83 %). Det finns ingen metod för att mäta andel el i laddhybriderna.

Stockholms stad är tillsammans med Botkyrka kommun bäst av Sveriges kommuner och landsting när det gäller miljöanpassning av de egna fordonen enligt 2015 års utvärdering från Miljöfordon Syd och Bisnode.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel miljöbilar i stadens fordonspark inkl. leasade fordon exkl. utrycknings- och specialfordon.	100 %	99 %	97 %	97 %	99 %
Andel miljöbränsle i stadens miljöbilar.	85 %	Etanol 88 % Fordonsgas 77 %	Etanol 87 % Fordonsgas 83 %	Etanol 91 % Fordonsgas 85 %	Etanol 88 % Fordonsgas 83 %
Andel av de bilar som Stockholms Stad köpt/leasat varje år, som är miljöbil vid det aktuella anskaffnings-tillfället.	100 %	100 %	89 %	90 %	98 %
Andel elbilar.	10 %	6 %	8,5 %	13 %	19 %

1.3 Miljökvalitetsnormen för luft ska uppnås

Kommunstyrelsen och miljö- och hälskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Kommunstyrelsen och miljö- och hälskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls när det gäller PM10 men inte när det gäller kvävedioxid under programperioden 2012- 2015.

PM10-normen klarades i innerstaden 2014 och 2015 tack vare omfattande dammbindnings- och städåtgärder samt minskande dubbdäcksanvändning. Miljökvalitetsnormen för PM10 klarades även vid mätstationen intill Essingeleden under 2015, vilket enbart hänt ett år tidigare. Där medför den stora trafikmängden i relativt hög hastighet en hög direkt emission av slitagepartiklar i förhållande till innerstadsgator i Stockholm. På Essingeleden kan dammbindning inte heller utföras lika frekvent som på innerstadsgator på grund av halkrisken.

Att PM10-halterna generellt sett har minskat de senaste åren beror förutom dammbindnings- och städåtgärder även på att dubbdäcksandelen har minskat. Halterna varierar dock mellan åren på grund av att meteorologiska förhållanden varierar. Staden vidtar omfattande dammbindnings- och städåtgärder på drygt 30-talet gator i innerstaden. Hastighetssänkning har även införts på flera innerstadsgator. Från 1 januari 2016 har även

dubbdäcksförbudet utökats med två gator (Kungsgatan och Fleminggatan). Det ser positivt ut för att miljö kvalitetsnormen för PM10 ska klaras under 2016.

För kvävedioxid har halterna minskat mycket sedan början på 1990- talet men inte tillräckligt för att nå miljö kvalitetsnormen. Ökningen av dieselfordon motverkar en minskning av halterna. För att klara normen krävs åtgärder som minskar trafiken i staden. Höjd trängselskatt samt trängselskatt på Essingeleden från och med den 1 januari år 2016 är en positiv åtgärd som kan minska trafiken.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Antal dygn där dygnsmedel värdet för kvävedioxid (NO ₂) överskrider 60 µg/m ³ .	7 dygn	48 dygn	74 dygn (Hornsgatan)	51 dygn (Hornsgatan)	45 dygn (Hornsgatan)
Antal dygn där dygnsmedel värdet för partiklar (PM 10) överskrider 50 µg/m ³ .	35 dygn	27 dygn	52 dygn (Folkungagatan)	36 dygn (Folkungagatan)	19 dygn (Lilla Essingen)
Andel personbilar med dubbdäck i Stockholmsområdet.	Minska	Hornsgatan 30 % Infartstrafik 55 %	Hornsgatan 30 % Infartstrafik 55 %	Hornsgatan 27 % Infartstrafik 44 %	Hornsgatan 25 % Infartstrafik 54 %

1.4 Gång- och cykelresandet ska öka

Trafiknämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Under programperioden har omfattande satsningar genomförts för att underlätta för stadens cyklister och gående. Målet är att pendlingsstråken ska vara både trafiksäkra och framkomliga året runt. Bland satsningarna ingår utbyggnad av infrastruktur, utökning av vägvisning och låncyklar, högre cykelprioritet vid vägarbeten, samt specifika trafiksäkerhets- och framkomlighetsåtgärder.

Under 2015 har åtgärder vidtagits såsom förstärkta målningsinsatser gällande cykelmarkeringar och cykelboxar. Tjockleken på symbolerna har setts över med syftet att arbeta fram en strategi för cykelmålning. Ett försök med att glesa ut

vägmarkeringsmålningar på cykelbanor och att stansa ner cykelsymboler har också genomförts. Ett reinvesteringsprogram har upprättats för de cykelstråk i stort behov av ny beläggning eller de delar av cykelbanor som knyter samman viktiga stråk. Åtgärderna innebär ny beläggning, samt i vissa fall breddning av cykelbanor och ny belysning utmed cykelbanorna. En cykeljourstyrka avhjälper snabbt enklare problem för att på så sätt öka säkerheten och framkomligheten för cyklisterna.

Ny teknik har tillämpats för vinterunderhåll vilket medfört att cykelbanor blivit mer framkomliga. Under vintern 2014/2015 utökades kontroll och uppföljning av entreprenörernas vinterväghållningsinsatser, t.ex. genom bredare tillämpning av trafikkontorets driftportal där alla insatser redovisas inklusive GPS-positionering. Verktuget ger ökad kontroll och säkerhet i att utförda insatser de facto genomförts, men uppföljning sker även genom inspektioner i fält. Utöver detta har vinterstartsmöten hållits med entreprenörerna och för varje driftområde finns förstärkning att tillgå om vintern så skulle kräva.

Ett cykelstråk om cirka 6 mil fick en högre standard på snöröjning och vinterunderhåll under vintersäsongen 2013/2014. Under vintern 2014/2015 fördubblades sträckan till 12 mil. Ett samarbete med grannkommunerna kring cykelbanor har utökats sedan 2013 och sedan årsskiftet 2014/15 innebär detta att cykelpendlingsnätet vinterväghålls över kommungränsen mot Nacka.

Försök kring s.k. jämställd snöröjning, där staden arbetar med utveckling av metoder och maskiner för att höja kvaliteten på cykel- och gångbanan tillsammans, pågick under vintern 2015/2016.

Antalet passager har ökat mellan 2014 och 2015 med cirka 1 800 passager per dygn från 57 320 till 59 080 cyklar/dygn.

I september 2015 antogs ”Gångplan för Stockholm”.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Antalet cykelpassager över innerstadssnittet	68 000	56 308	57 756	57 320	59 080
Färdmedels andel cykel	9 %	9 %	9 %	10 %	10 %
Färdmedels andel gång	25 %	-	-	20 %	20 %

1.5 Kollektivtrafikens andel ska öka i förhållande till biltrafik

Trafiknämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Stockholms stad arbetar kontinuerligt för att förbättra framkomligheten i staden vilket även gagnar kollektivtrafiken och dess resenärer. Stockholms stad och trafikförvaltningen i Stockholms läns landsting planerar och genomför flera stora utbyggnader av spårtrafiken. De infrastrukturprojekt som fanns inom ramen för den första Stockholmsförhandlingen börjar nu närma sig färdigställande, exempelvis Norra länken och Citybanan. Resultatet av 2013 års Stockholmsförhandling, med utbyggnad av tunnelbanan med flera nya linjer och ökat bostadsbyggande i stockholmsregionen, kommer ha mycket stor inverkan på regionens möjlighet att växa och utvecklas.

Staden har under programperioden samarbetat med trafikförvaltningen i Stockholms läns landsting kring stombusstrafiken. Projektet syftade till att på linje 4 nå ökad framkomlighet, bättre regularitet och kortare hållplatstider och projektet bedöms som framgångsrikt. Ytterligare satsningar har genomförts och restiderna har fortsatt att minska. Liknande insatser har genomförts för linje 1 och förberedelser pågår för linje 2 och 3.

Under ledning av Trafikverket har staden deltagit i förberedande arbetet gällande införandet av nya trängselskatten 1 januari 2016. Staden har även deltagit i en styrgrupp och samordningsgrupp samt arbetsgrupper för kommunikation, för uppföljning av effekter samt för koordinering av införandet med andra pågående projekt och kompletterande åtgärder för optimal trafikstyrning. Staden har även stöttat implementering av utrustning vid vägsidan samt med skyltning. Höjning av trängselskatten till och från innerstaden samt på Essingeleden förväntas leda till en ytterligare 7-10 procents minskning av trafiken.

Under 2015 gjordes ingen ny resvaneundersökning att basera en ny bedömning av indikatorn ”Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna på”. Indikatorutfallet 2015 för färdmedelsandelen för kollektivtrafik bedöms oförändrad jämfört med 2014.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna.	60 % (2014)	-	60 %	78 %	Data saknas
Färdmedels andel kollektivtrafik.	39 %	-	-	47 %	47 %

1.6 Nya personbilar som säljs ska till minst 20 procent vara miljöbilar. 10 procent av nyregistrerade tunga fordon ska vara miljölastbilsklassade. Försäljningen av miljöbränsle ska uppgå till 16 procent

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Andelen nyregistrerade miljöbilar i Stockholms län var nästan 24 % vid 2015 års utgång. Allt fler miljöbilmodeller introduceras på marknaden. De specifika incitamenten för biodrivmedelsdrivna bilar har tagits bort därför utgör numera snåla dieslar en stor andel av miljöbilarna med cirka 65 %. Den statliga bonus-malus-utredningen, som kom med sitt betänkande i april 2016, föreslår bland annat att det införs ett nytt bonus-malus-system för personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar av fordonsår 2018 eller senare som registreras i vägtrafikregistret den 1 januari 2018 eller senare. Reglerna ska ersätta nuvarande skatteregler kring nya bilar och miljöbilar.

År 2014 låg andelen sålt miljöbränsle på 21 % av drivmedelsförsäljningen i länet. För 2015 bedöms andelen ligga på 28 %, men statistik finns ännu inte framme. Det är möjligt att tanka förnybart bränsle på 97 % av tankställena inom Stockholms stad. Staden för samtal med oljebolagen i syfte att få till stånd flera nya tankställen för förnybart drivmedel för tunga fordon. Sverige har fått förlängt skatteundantag för biodrivmedel till och med 2018. För biogas gäller undantaget till och med 2020.

Andelen nyregistrerade miljölastbilar i Stockholms län var 3 % 2015. En försämring jämfört med 2014. Andelen nyregistrerade miljölastbilar i Stockholms län låg 2012 på 7 %. Det var dock en engångsförekomst som kan härledas till att en större organisation bytte ut hela sin fordonsflotta. Då staden saknar styrmedel för både fordonsutförande och drivmedelsinfrastruktur är det svårt att nå målvärdet om 10 % nyregistrerade miljölastbilar på kort sikt, men sannolikt till 2019. Staden arbetar vidare med att kommunicera erfarenheter från CleanTruckprojektet, som har

förmedlat bidrag till åkerier som investerat i miljölastbilar. En ellastbil för distribution i Årsta ska demonstreras i ett kommande EU-projekt och staden skärper successivt krav i sina upphandlingar (se delmål 1.2).

Kommunfullmäktige beslutade 2013-04-08 om en ny Miljöbilsdefinition (Dnr 303 - 1566/2012) för Stockholms stad. Konsekvensen av att staden bytte miljöbilsdefinition var att även mål 1.6 i miljöprogrammet påverkades. Bedömningen var att det blev mycket svårt att nå målsättningen 50 procent miljöbilar i nybilsförsäljningen i länet med en skärpt miljöbilsdefinition. varför kommunfullmäktige samtidigt beslutade att justera ned målnivån i miljöprogrammet till 20 procent.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av de nya personbilar som säljs som är miljöbilar i Stockholms län.	20 %	45,5 %	12 %	21 %	24 %
Andel miljöbränsle i Stockholms län.	16 %	8,8 % (2011)	11 % (2012)	17 % (2013)	21 % (2014)
Antal miljöbilar i trafiken i Stockholms län.	Öka (2014)	168 854 st	145 150 st	156 714 st	180 834 st
Andel tankställen med miljöbränslen.	Öka (2014)	97 %	97 %	97 %	97 %
Andel miljölastbilar i försäljningen av nya tunga lastbilar i Stockholms län.	10 %			4 %	3 %

1.7 Trafikbullret utomhus ska minska

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Staden har arbetat med ett femårigt åtgärdsprogram i enlighet med förordningen om omgivningsbuller, vilket inneburit vissa förbättringar. För att nå målet för staden som helhet behövs fler åtgärder vid källan, särskilt bullerdämpande vägbeläggningar, åtgärder i den fysiska planeringen samt ytterligare satsningar på skärmar och vallar.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Årsmedel värde för bullernivån i Observatorielunden.	Minska	54,2 Leq (2011)	54,2 Leq (2011)	53,1 Leq	54,1 Leq
Årsmedelvärde för bullernivån på Sveavägen.	Minska	65,7 Leq	65,3 Leq	65,3 Leq	65,4 Leq

2. Gifffria varor och byggnader

2.1 Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Kommunstyrelsens uppfattning är att förbättrade rutiner och krav avseende miljöhänsyn i upphandlingar har resulterat i full måluppfyllelse.

Kemikalieplanen är ett kompletterande styrdokument till miljöprogrammet och syftar till att förtydliga målområdet ”Gifffria varor och byggnader” och knyter an till miljöprogrammets delmål 2.1.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel relevanta upphandlingar av varor och tjänster där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår.	Öka	100 %	100 %	99,9%	100 %

2.2 Utsläppen av miljö- och hälsofarliga ämnen från byggnader och anläggningar ska minska

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Stadens arbete med målet vad gäller befintlig bebyggelse har bland annat varit inriktat på sanering av PCB i fastigheter från perioden 1956-73, då PCB användes i fasadfogar. Vad gäller fastigheter i stadens ägo har staden inventerat och genomfört sanering av en majoritet av beståndet.

Markanvisningsavtalen har kompletterats med hänvisning till kraven i stadens miljöprogram för 2012-2015. I alla markanvisningar som omfattas av kravet, dvs. markanvisningar

som avser nybyggnation, hänvisar till stadens miljöprogram för 2012-2015. Markanvisningar som avser tillbyggnad och ombyggnation av befintliga byggnader omfattas inte av kravet liksom inte heller markanvisningar som t.ex. avser ändring av plan så att tillfälliga bygglov för förskolor kan bli permanenta.

Staden har under 2015 utvecklat rutiner och stöd för kravställande på byggvarubedömning. Under 2016 testas och utvecklas verktygen för kravställande.

Vid upphandling av entreprenörer ställs krav på att kravdokumentet ”Gemensamma miljökrav vid upphandling av entreprenader – överenskomna mellan Göteborgs, Malmö och Stockholms stad samt Trafikverket” används. Rutiner har tagits fram och stickprovskontroller har genomförts.

Kemikalieplanen är ett kompletterande styrdokument till miljöprogrammet och syftar till att förtydliga målområdet ”Giftfria varor och byggnader” och knyter an till miljöprogrammets delmål 2.2.

Indikator	Årsmål 2014	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel relevanta upphandlingar av byggande och renovering där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår.	Öka	95 %	Inget utfall	100 %	100 %

2.3 Andelen ekologiska livsmedel som staden köper in ska uppgå till minst 25 procent

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Stadens inköp av ekologiska livsmedel inom kommunorganisationen har ökat från 13 % 2011 till 33 % 2015. Nya avtal för livsmedelsinköp började gälla i januari och februari 2015. Staden har i dessa avtal valt att endast upphandla ekologiska livsmedel i vissa varugrupper, till exempel mejeriprodukter, ägg, ris, vissa frysta grönsaker och några färdigrätter som köttbullar och pannbiffar. På så sätt ökar volymerna och staden kan få ned priset jämfört med om staden

både upphandlar samma vara ekologiskt och konventionellt. Utöver dessa obligatoriska ekovaror finns fler ekologiska alternativ i de nya livsmedelsavtalen.

I september 2015 anordnade staden en matmässa med klimatsmarta val som tema. Under mässan fick leverantörer och producenter visa upp sina ekologiska livsmedel. Det var även flera seminarier på mässan för att inspirera enheter att köpa mer ekologiskt.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totala värdet av inköpta måltider och livsmedel.	25 %	18 %	19 %	23 %	33 %

2.4 Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer i Stockholm ska minska

Stockholm Vatten AB bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Staden arbetar med att minska spridning av hälso- och miljöfarliga ämnen. Staden har ett pågående arbete med att avlägsna giftiga material från dess förskolor samt initierat frukostseminarier i samarbete med handeln.

Staden arbetar för att förbättra kvalitén på slammet genom att ställa krav på anslutna verksamheter och information till hushållen. Det bidrar till en högre kvalitet på renat avloppsvattnen. Krav ställs på att anslutna företag som släpper ut utfasningsämnen måste ta fram planer för utbyte av dessa till mindre farliga kemikalier eller alternativt rena sitt avloppsvatten.

En källa till både metaller och oönskade organiska ämnen i slammet är förorenade gamla sediment i avloppsnätet. När staden spolrar ledningar i riskområden sker det med så kallad säker spolning, dvs. med inblandning av fällningskemikalier, för att lättare avlägsna metallerna från spolvattnet. Som riskområden betraktas hela innerstaden och vissa delar av de yttre områdena.

Kemikalieplanen är ett kompletterande styrdokument till miljöprogrammet och syftar till att förtydliga målområdet

”Giftfria varor och byggnader” och knyter an till miljöprogrammets delmål 2.4.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av sex utvalda metaller som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam.	Öka	67 %	83 %	83%	100 %
Andel av elva utvalda organiska ämnen som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam.	Öka	82 %	82 %	82%	82 %

2.5 Andelen miljöklassade byggnader ska öka

Stadsbyggnadsnämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Delmålet innebär att staden provar att använda miljöklassning som metod att säkerställa att stadens byggnader får en hälso- och miljömässigt hög standard bland annat omfattande funktionskrav på inomhusmiljön, check- och åtgärdslistor för att identifiera riskfaktorer samt hur dessa skulle undvikas och hur uppföljning skulle ske. De erfarenheter som görs ska ligga till grund för framtida beslut om miljöklassning av stadens byggnader.

Delmålet berör särskilt stadsbyggnadsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, fastighetsnämnden och de kommunala fastighetsbolagen. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för uppföljningen av delmålet.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Antal miljöklassade byggnader ska öka.	35	-	-	-	60

3. Hållbar energianvändning

3.1 Energianvändningen i stadens egna byggnader och anläggningar minskar med 10 procent.

Kommunstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Energianvändningen per kvadratmeter i stadens byggnader har minskat med ca 12 % sedan 2011. Den totala volymen inköpt energi för byggnader och verksamheter, men exklusive drivmedel till fordon, har minskat med ca 11 % (värmén är

klimatkorrigerad) mellan 2011 och 2015. Besparingen har i huvudsak skett för uppvärmningen medan elanvändningen har ökat något under programperioden.

Arbetet med energieffektiviseringar har under de senaste fyra åren varit mycket aktivt och ansvariga för energieffektiviseringarna har provat nya lösningar och installation av ny teknik för att minska energianvändningen. Engagerade medarbetare har arbetat målmedvetet och långsiktigt med frågan vilket gett resultat. Värdet på den mängd energi som staden inte längre behöver köpa in tack vare energieffektiviseringarna motsvarar ungefär 420 miljoner kr för år 2012-2015.

Stadens förvaltningar och bolag har tillsammans lyckats uppnå miljöprogrammets mål för år 2012-2015 och för sitt ambitiösa och långsiktiga arbete uppmärksammas de med pingvinpriset och utsågs till månadens klimatsmarta exempel i juni 2016.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Energianvändning per m ² /år i stadens nämnder och styrelser.	178 kWh/m ²	171 kWh/m ²	188 kWh/m ²	180 kWh/m ²	174 kWh/m ²
Energianvändning för värme och varmvatten i stadens byggnader och anläggningar.	1 943 GWh	2 082 GWh	2 043 GWh	1 981 GWh	1 924 GWh
Elanvändning per m ² /år i stadens nämnder och styrelser.	34 kWh/m ² (2014)	42 kWh/m ²	42 kWh/m ²	35,5 kWh/m ²	41 kWh/m ²

3.2 Upphandlad el i stadens egna verksamheter ska uppfylla kraven för miljömärkning.

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Målet uppfylldes redan 2012. Sedan dess köper samtliga nämnder och bolagsstyrelser uteslutande miljömärkt el. Stockholm Vatten och trafiknämnden handlar ursprungsmärkt vattenkraft vilket kan jämföras med Miljöstyrelsens kriterier.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel miljömärkt el	Öka	100 %	100 %	100 %	100 %

3.3 I nyproducerad byggnad, på av staden markanvisad fastighet, ska energianvändningen vara högst 55 kWh/m²

Exploateringsnämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

I alla markanvisningar som omfattas av kravet, dvs. markanvisningar som avser nybyggnation, ställs motsvarande energikrav på byggherrarna. Markanvisningar som avser tillbyggnad och ombyggnation av befintliga byggnader omfattas inte av kravet. Det gör heller inte markanvisningar som avser ändring av plan så att tillfälliga bygglov för förskolor kan bli permanenta. Efterlevnaden av kraven inom nybyggnation är god.

Energikraven började ställas 1 juli 2012 men är det först 2016 som staden börjar få fram de första indikationerna från preliminära beräkningar av energianvändningen från de första markanvisningarna med energikravet 55 kWh/m². En första preliminär uppföljning indikerar att förutsättningarna att nå kravet är goda.

Vidare utreder staden möjligheten att den databas som upphandlats för uppföljningen inom Norra Djurgårdsstaden ska kunna utvecklas för uppföljning av stadens övriga projekt. Detta är en av de viktigaste åtgärderna för att på systematiskt sätt kunna samla in och sammanställa energiberäkningar och mätningar.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel mark anvisningar med kravet att energi användningen är högst 55 kWh/m ² .	100 %	47 %	100 %	100 %	100 %

3.4 Stadens byggnader ska energieffektiviseras vid större ombyggnader

Stadshus AB bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Riksdagen beslutade 2009 om nationella energi- och klimatmål. Bland annat ska energianvändningen i den svenska bebyggelsen 2050 ha halverats jämfört med år 1995. Större renoveringar görs vanligen med cirka fyrtio års intervall. Det innebär att det är

viktigt att långtgående energieffektiviseringar görs i samband med renoveringar om målet ska uppnås.

För 2014 energieffektiviserades 2,8 % av total area för stadens fastighetsbolag och fastighetsnämnden.

Under 2015 har Svenska Bostäder, Familjebostäder, Stockholmshem och SISAB sammanlagt energieffektiviserat ca 116 000 kvm vilket motsvarar ca 1,7 % av deras totala fastighetsbestånd som omfattar ca 6,8 miljoner kvm.

Svenska Bostäder, Familjebostäder och SISAB har uppfyllt och i flera fall överträffat sina målsättningar medan Stockholmshem har en smärre avvikelse i förhållande till sin målsättning, 0,08 % vilket innebär att ca 1 300 kvm mindre yta har energieffektiviserats jämfört med målsättningen. Sammanlagt har bolagen energieffektiviserat ca 116 000 kvm vilket är 25 000 kvm mer än den gemensamma målsättningen om ca 91 000kvm.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel m ² area som energi effektiviserats	5 %	0,8 %	Uppgifter saknas	2,8 %	6,5 %

3.5 Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 3,0 ton CO₂e per stockholmare

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Växthusgasutsläppen i Stockholm beräknas till 2,9 ton per invånare 2013 jämfört med 3,2 ton per invånare 2011. Beräkningar för 2013 baseras på delvis preliminär statistik. Även år 2012 låg växthusgasutsläppen lägre än målet, 2,8 ton per invånare. Beräkningar för 2014 och preliminära beräkningar för 2015 kommer att färdigställas under hösten 2016.

Några av de viktigaste åtgärderna är att fasa ut fossilbränsleanvändningen i fjärrvärmesystemet med hjälp av inblandning av biobränslen, genomföra energieffektiviseringar i fastigheter samt att minska andelen fossilt drivna transporter. Fortum värme har investerat i ett nytt bioeldat kraftvärmeverk i Värtan som invigdes i maj 2016. Detta ger möjlighet att minska koldioxidutsläppen från Värtaverken.

Stockholms stad har ett långsiktigt mål att vara fossilbränslefritt till år 2040, vilket är en ambitionshöjning mot tidigare gällande 2050. Etappmål om 2,3 ton CO₂ per invånare fastställdes i samband med detta. I enlighet med kommunfullmäktiges budget inleddes 2015 ett arbete med att ta fram en strategi för målen på kort och längre sikt, vilket slutfördes under 2016 och ett kommunfullmäktigebeslut väntas hösten 2016.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Utsläpp av växthusgaser per invånare.	3,0 ton/inv	3,2 ton/inv (2011) 3,0 ton/inv (2012)	2,9 ton/inv (2013)	2,9 ton/inv (2013) (preliminärt)	2,9 ton/inv (2013) (preliminärt)
Växthusgas utsläpp per stockholmare från transporter i Stockholm.	Minska (2014)	1,2 ton/inv (2012) 1,3 ton/inv (2011)	1,2 ton/inv	1,2 ton/inv (2013)	1,2 ton/inv (2013)

4. Hållbar användning av mark och vatten

4.1 Mark- och vattenområden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden ska stärkas och utvecklas

Stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Arbetet med skydd av värdefulla naturområden fortsätter och 2015 bildades Älvsjöskogens naturreservat på 65 hektar i västra delen av skogen. Förslag till naturreservat för Årstaskogen-Årsta holmar och Kyrkhamn var ute på samråd 2014, men har ännu inte beslutats. Under 2014 upphävdes omkring 10 hektar av Hansta naturreservat för att medge utbyggnad av Förbifart Stockholm. Under 2015 har arbete inletts med reservatsbildning också för Rågsveds friområde samt östra delen av Älvsjöskogen.

Förstärkningsåtgärder har utförts främst för groddjur, för vilka två grodtunnlar och 17 dammar anlagts sedan 2011, samtliga inom ESBO-strukturen och de senaste under 2015.

Bevarandestatusen för den i Stockholm hotade arten större vattensalamander bedöms ha stärkts de senaste åren, och under 2015 återinfördes arten i Kyrksjölötens naturreservat. Även den

ovanliga fisken grönlung i Igelbäcken har fått förbättrade förutsättningar. Antalet fågelarter i kommunen har varit konstant de senaste åren.

Den ekologiskt särskilt betydelsefulla delen av stadens grön- och blåstruktur (ESBO) utgör drygt 9 000 hektar varav ca 5 500 hektar är grönyta, vilket motsvarar 63 % av kommunens totala grönyta. Under 2015 har 2,6 hektar av ESBO tagits i anspråk för bostadsbebyggelse och under hela programperioden 2012-2015 har i genomsnitt 3,1 hektar per år tagits i anspråk.

Stadens analys av långsiktiga förändringar i ESBO-strukturen, som omfattar perioden 1998-2012, räknar även med exploatering för verksamheter och infrastruktur. Enligt förändringsanalysen låg omkring en femtedel av den exploaterade grönytan inom ESBO. Under perioden togs 113 hektar i anspråk, i genomsnitt åtta hektar per år. Av dessa var närmare hälften så kallade ekologiska kärnområden, vars funktion är svårast att kompensera. I undersökningen syns en ökning av exploateringstakten inom ESBO.

Negativa förändringar i de områden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden har i möjligaste mån undvikits. Några bostadsprojekt i kollektivtrafikhärlägen eller som planerats under lång tid och som ligger i den ekologiska infrastrukturen har färdigställts under året. Projekten har i samtliga fall anpassats för att minska den negativa påverkan på strukturen och har företrädesvis tagit i anspråk små och mindre värdefulla ytor i de särskilt betydelsefulla områdenas gränzoner.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel nybyggnation som sker på redan exploaterad mark jämfört med jungfruelig mark	65 %	59 %	56 %	47 %	48 %
lanspråktagen särskilt värdefull markyta i kärnområden eller spridningszoner i den ekologiska infrastrukturen	2,0 hektar	2,0 hektar	4,5 hektar	3,4 hektar	2,6 hektar
Ökning av markyta som är skyddad som natur kulturresevat (Ha)	90 hektar	0	0	-10 hektar (en minskning med 10 ha)	65 hektar

4.2 Grön- och vattenområden som är särskilt attraktiva för rekreation ska stärkas och utvecklas

Trafiknämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Staden strävar efter att fler ska få nära till bra parker och naturområden när staden växer. Forskning visar att vistelse i gröna miljöer är förknippat med upplevd och faktisk hälsa. Översiktsplanen ger den övergripande inriktningen för utveckling av stadens parker och natur för att klara den stora tillväxten. Alla stadsdelar ska ha god tillgång till bra rekreativsområden. Detta kräver att befintliga grönområden får fler funktioner, att tillgängligheten stärks och att nya parker skapas i strategiska lägen. Stadsdelsförvaltningarna har tillsammans med trafikkontoret gjort bedömningar av vilka parkinvesteringar och reinvesteringar som ska prioriteras och dessa har genomförts.

Staden har arbetat med att stärka grönområden i samband med nybyggnation. Kontinuerlig grönytekomensation har hittills genomförts vid nybyggnation på grön mark i olika stor omfattning beroende på projekt.

En av Stockholms starkaste attraktionskrafter är tillgången till vatten och staden har arbetat för att tillgängliggöra stränder och kajer. Det stadsnära vattenrummet erbjuder unika möjligheter till bad i stadens centrala delar och bidrar till att stärka stadens attraktivitet för dess invånare och besökare. Bra mötesplatser på offentlig mark vid vatten är därför viktiga liksom att stadens stränder är tillgängliga.

Under 2015 har badförbudet upphävts vid Hornsbergs och Kristinebergs strand och Kristinebergs strand inrättades som ett officiellt strandbad.

Det har utförts en uppdatering av sociotopkartan som är ett planeringsunderlag som visar på vilka värden som finns i Stockholms park- och naturområden. De ekologiskt särskilt betydelsefulla områden som bedöms vara allra viktigast för biologisk mångfald, och vars olika funktioner behöver säkras långsiktigt är kartlagda. En kartläggning har skett efter ekologiska funktioner, kärnområden, spridningszoner och livsmiljöer för skyddsvärda arter. Kartläggningen är viktig för att säkra ekosystemtjänster och används vid fysisk planering och skötsel förstärkningsåtgärder.

Blomsterprogrammet gör stadens offentliga rum attraktivare och genomförs varje år. År 2014 gick blomsterprogrammet i olika nyanser av violett och orange. Det kontinuerliga arbetet med att ersätta och nyplantera träd i stadsmiljö har fortsatt.

Uppdateringar av parkdatabasen har utförts. Parkdatabasen fungerar som underlag till utvärdering av åtgärder och vid nyexploatering samt utgör underlag för stadsdelarnas upphandling av skötselentreprenader inklusive egna skötselplaner. Databasen underlättar uppföljning och kontinuerlig uppdateringen av data.

Vegetations- och vattentäckta ytor är viktiga för den biologiska mångfalden och genererar ekosystemtjänster för staden.

Riktlinjer för stadens arbete med att förbättra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag finns i Stockholms vattenprogram och för trafikkontorets del ligger ett särskilt fokus på att motverka den miljöpåverkan som kan uppkomma genom det trafikförorenade dagvattnet. Detta görs bl.a. genom att tillämpa s.k.

skelettjordsteknik vid renovering och nyanläggning av växtbäddar och trädgröpar i gaturummen. Föroreningar kan på detta sätt undgå att föras vidare till sjöar och vattendrag samtidigt som tekniken bidrar till att utjämna plötsliga volymer som annars skulle ytavrinna. Under 2015 har biokolstekniken utvecklats för att också ta omhand dagvatten på ett ännu bättre sätt, t.ex. på Valhallavägen där växtbäddar renoverats och nya gräsmattor anlagts.

För att tillgodose behovet av välskötta gröna lungor i inner- och ytterstaden fortsätter vård och utveckling av de kommuncentrala parkerna. Översyn av riskträd i områden där människor rör sig såsom längs motionsspår har genomförts kontinuerligt under 2015. Samverkan med exploateringskontoret har bedrivits när det gäller en ny gångväg från Rinkebyterassen till Kista. På Årstafältet har åkerlappar besätts med fröblandningar som attraherar fåglar, insekter och människor. Vassröjning har genomförts i Valla å och i årummet mot kolonilotterna. Arbetet pågår med att utveckla hundrastgårdar. På Årstafältet och Järvafältet har tjuvtippar tagits om hand. På Järvafältet har även fornminnen fått omvårdnad och gallringar har genomförts. Under hösten 2015 har upprustning av motionsspåret och naturrum Skogvaktarkärret påbörjats. Arbetena beräknas vara färdiga under 2016.

4.3 Intrång i övriga grön- och vattenområden bör minimeras och ersättas

Exploateringsnämnden bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Staden har arbetat med grönkompensation under många år. Frågan hanteras i alla exploateringsprojekt. Principerna följer miljömålets intentioner att intrång i grön- och vattenområden bör minimeras och ersättas. I första hand ska kompensationen ske lokalt och med likvärdig funktion och i andra hand på annan plats med likvärdig funktion för stadens gröna kvaliteter. Kompensationen avser både rekreativa och ekologiska värden. Totalt har 35 projekt med grönkompensation slutredovisats 2015. Av dessa projekt tog 20 stycken grönmark i anspråk. Bland dessa finns det inga som ianspråktagit mark med utpekade höga naturvärden. Stadens uppföljning av projekten som slutredovisats under 2015 visar på att delmålen uppfylls. För flera projekt i uppföljningen har grönkompensation hanterats samlat för ett programområde. Av de totalt 20 projekten som bedöms ta grönmark i anspråk är det ett projekt som får en avvikelse. I det projektet var grönytan parkmark där en del var en vägslänt – inga dokumenterade värden – den grönkompensation som genomfördes är inte helt relevant som grönkompensation då det avsåg omläggning av parkväg. Vid uppföljningen har bl.a. projektens olika styrande dokument följts upp (detaljplaner, genomförandebeslut, slutredovisning etc.) och grönkompensation beaktats i alla projekt.

Staden har ett utvecklingsbehov i metodik för uppföljning och arbete med grönkompensation generellt. Begreppsdefinitioner behöver förtydligas och tillgängligheten till olika ekologiska underlag förbättras. Det behöver även tas fram konkreta förslag till kompensationsåtgärder för olika värden och funktioner samt ett uppföljningssystem som visar i vilken grad förlorade kvaliteter har kompenserats. Staden påbörjat denna översyn av arbetsmodellen för grönkompensation.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av projekt som tar i anspråk mark med ekologiska och rekreativa värden som grönkompenseras.	90 %	71 %	80 %	80 %	95 %
Andel projekt som tar i anspråk mark med ekologiska värden som grönkompenseras.	90 %	75 %	80 %	100 %	100 %
Andel projekt som tar i anspråk mark med ekologiska värden som kompenseras med ekologiska värden.	60 %	40 %	80 %	12,5 %	67 %

4.4 Vid förändringar i mark- och vattenområden ska dessa utformas för kommande klimatförändringar

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Kommunstyrelsen bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Staden arbetar med klimatanpassningsfrågor på flera sätt.

Under 2015 har Risk- och sårbarhetsanalyser av scenarios med höga vattennivåer i Mälaren respektive skyfall genomförts. En skyfallsmodellering för Stockholms stad har tagits fram av Stockholm Vatten i samarbete med miljöförvaltningen, som på en övergripande nivå visar vilka områden som är mest översvämningskänsliga i staden. Stockholm Vatten har även en hydrologisk modell för Bällstaån som visar risken för översvämnning vid höga flöden. Staden har låtit ta fram en kartering av strålningstemperaturen, som inkluderar effekterna av ett framtida varmare klimat på stadsmiljön och de hälsorisker det medför.

Inom stadsbyggnadsprojektet Norra Djurgårdsstaden har höjdsättning, dagvattenstrategi och grönytefaktor tagits fram för att klimatanpassa stadsdelen. Erfarenheterna från Norra Djurgårdsstaden används sedan i andra nybyggnadsområden i staden. Miljöförvaltningen är projektledare för utvecklingsprojektet C/O City som drivs med bidrag från Vinnova. Inom projektet utvecklas metoder för att planera för ekosystemtjänster och klimatanpassning. Ombyggnaden av Nya Slussen har inletts vilket bidrar till att kraftigt minska översvämningsrisken från Mälaren.

När det gäller översvämningensrisken för Mälaren har Länsstyrelsen 2015 beslutat om nya rekommendationer för lägsta grundläggningsnivå för ny bebyggelse. Länsstyrelsen har även beslutat om riktlinjer för Östersjön. Ett PM från Norra Djurgårdsstaden med stadens förhållningssätt om nivåer för ny bebyggelse vid Östersjökusten i Stockholm arbetas tillsammans med andra betydande klimatperspektiv in i den nya översiktsplanen för Stockholm. Stadens nuvarande översiktsplan "Promenadstaden" innehåller skrivningar om att beakta förändrade klimatförhållanden och att hantera dagvatten på ett hållbart sätt. I mars 2015 antog kommunfullmäktige en ny dagvattenstrategi för Stockholm, där ett av målen är en "Robust och klimatanpassad dagvattenhantering".

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel genomsläpplig yta.	Öka	52 % (2009)	52 % (2009)	52 % (2009)	52 % (2009)
Andel yta med krontäckning.	Öka	22,6 % (2009)	22,6 % (2009)	22,6 % (2009)	22,6 % (2009)

(indikatorerna följs upp var tionde år)

4.5 Skötseln av grön- och vattenområden ska stärka biologisk mångfald, ekosystemtjänster och rekreativa kvaliteter

Miljö- och hälsoskyddsnamnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

De tre senaste åren har naturvårdande skötsel i stadens natur- och kulturresevat förbättrats. Ekmiljöer och brynzoner restaurerats i Sätreskogens, Nackareservatets, Flatens, Hanstas och Igelbäckens resevat under 2014 och 2015. Årlig slåtter sker på större ytor i Sätreskogen och Flatens naturresevat och naturvårdande slyröjning längs gångvägar har skett i samtliga resevat. Även när det gäller rekreativa insatser ses en övervägande positiv trend i resevaten. Exempelvis har Sätreskogen fått ett "barnspår" längs två motionsspår, ett nytt utegym har anlagts i Nackareservatet och naturmarksskötsel har ökat upplevelsevärdena i flera resevat.

Stadsledningskontoret
Stadsutvecklingsavdelningen

Ragnar Östbergs Plan 1
105 35 Stockholm
Telefon 08-508 29308
stockholm.se

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Areal mark per år där friställnings- och förnygrings åtgärder genomförts avseende ädellövträd.	öka			Data saknas	Ca 3 ha/SDO

4.6 Vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag ska förbättras

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Tio av Stockholms vattenområden utgör idag vattenförekomster och omfattas därmed av miljö kvalitetsnormer för ekologisk och kemisk status. Ytterligare 13 vattenförekomster är föreslagna av Vattenmyndigheten. Av dessa uppnår sex god ekologisk status och åtta god kemisk status.

Den genomgående orsaken till att vattenförekomster inte når god ekologisk status är övergödning. Flertalet tungmetaller såsom bly och kadmium samt organiska föroreningar som exempelvis tributyltenn (TBT) och antracen överstiger miljö kvalitetsnormerna och är orsaken till att vattenförekomsterna inte når god kemisk status.

Under 2015 hade huvuddelen av sjöarna lägre eller oförändrade fosforhalter jämfört med medelvärden för respektive sjö under 1990-talet. Detta har också medfört att vattnets planktoninnehåll har minskat i de flesta sjöar. Siktdjupet har däremot försämrats i flera sjöar, särskilt i Mälarens olika delar. En sannolik orsak är den så kallade brunifieringen som beror på ökade halter av organiskt material i vattnet (humusämnen). Möjligen är detta kopplat till pågående klimatförändring, genom ökad nederbörd och avrinning, främst under vinterhalvåret.

Bräddmängderna varierar till stor del med årsnederbörden. Den beslutade nedläggningen av Bromma reningsverk och anläggande av en ny avloppstunnel till ett utbyggt Henriksdals reningsverk medför att bräddmängderna kommer att reduceras påtagligt. Stockholm Vatten har gjort beräkningar som visar att den totala bräddmängden minskar med cirka 47 %, det vill säga nästan en halvering.

Badvattnet vid Stockholms officiella strandbad har genomgående god kvalitet. En del avvikelser förekommer från år till år bland annat beroende på vädret under badsäsongen.

Provtagningsresultaten för 2015 års badsäsong visar en förbättring jämfört med 2014. Av de totalt 282 prover som togs vid stadens strandbad under sommaren visade endast 4 prover otjänligt resultat, jämfört med 9 otjänliga prover under 2014.

Totalt sett var 90 % av proverna tjänliga utan anmärkning, vilket är den högsta noteringen hittills.

Algprovtagning genomfördes vid fem badplatser 2015. Ingen av dessa har visat tendenser till algblomning.

En ny dagvattenstrategi har arbetats fram och gäller för såväl ny- och ombyggnationer som för dagvattenåtgärder i den befintliga miljön. Syftet med den nya strategin är att dagvattenhanteringen i staden ska vara hållbar. Det innebär att synliggöra dagvattnet i större utsträckning än tidigare samtidigt som fokus på vattenkvalitet bibehålls. Hanteringen av dagvatten ska även svara mot de utmaningar som uppstår med klimatförändringar i kombination med en förtätad stad med allt större andel hårdgjorda ytor.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel sjöar med minskad eller bibehållen totalfosforhalt.	100 %	100 %	100 %	94 %	89 %
Andel sjöar med ökat eller bibehållet siktdjup.	öka	56 %	56 % 2011	61 %	61 %
Andel högtrafikerade vägytor med rening.	Öka > 45%	45,2 %	45 % 2011	45 %	45 %
Andel boenheter (villor/småhus) och fastigheter med reducerad dagvattentaxa.			Boenheter 48,8 % Fastigheter 15,4 %	Boenheter 48,8 % Fastigheter 15,4 %	Boenheter 49 % Övriga fastigheter 16 %
Bräddat avloppsvatten till Stockholms vattenområden.	325 000 m ³		392 000 m ³	444 000 m ³	456 000 m ³
Andel badvattenprov utan anmärkning (årsvärden).	öka	84 % mot 74 % 2011	80 %	83 %	90 %

5. Miljöeffektiv avfallshantering

5.1 Avfallet från stadens verksamheter ska minska och det som ändå uppstår ska nyttiggöras

Stockholm Vatten AB bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Stockholms stad har fortsatt arbetet med att utveckla och hitta samarbetsformer för fler nämnder och bolag vad gäller förebyggande av avfall. Ett förslag på system för återbruk av möbler och inventarier tagits fram för ett eventuellt framtida införande. Dessutom har en ny enhet har inrättats med uppgift att genom uppsökande verksamhet och information öka matavfallsinsamlingen inom staden.

I årsmålet och utfallet för andelen av stadens verksamheter som samlar in matavfall ingår inte bolagen. Om bolagen medräknas är utfallet lägre, ca 26% därmed är underskrids också målet för mängden insamlat matavfall.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av stadens verksamheter som samlar in matavfall.	40 %	26 %	30 %	36,9 %	37 %
Mängden hushållsavfall, exkl. grovavfall, från stadens verksamheter.	11,2 ton	12 ton/hs	11,4 ton/hs	11,4 ton/hs	11,7 ton/hs
Mängden matavfall från stadens verksamheter.	1 500 ton	1 902 ton	1 554 ton	1 315 ton	1283 ton

5.2 Andelen felsorterat farligt avfall ska minska

Stockholm Vatten AB bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Invånarnas möjlighet att lämna farligt avfall har ökat under programperioden genom att insamlingsplatser tillkommit. Invånarna har därtill erbjudits gratis hämtning av farligt avfall vid dörren. Tekniken för nästa generation av automatisk miljöstation har utvecklats ytterligare under 2015 och kommer kunna ta emot mer material men vara mindre utrymmeskrävande. Tre nya

platser har tagits fram där miljöstationen planeras att placeras ut. Under 2015 har också plockanalyser och brukarundersökning genomförts.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andelen farligt avfall i soppåsen.	0,24 %	0,12 %	0,12 %	0,24 %	0,21 %
Andelen hushåll som sorterar ut farligt avfall.	77 %	76 %	76 %	77 %	77 %

5.3 Avfallet från boende och verksamma i staden ska förebyggas och det som ändå uppstår ska nyttiggöras

Stockholm Vatten AB bedömer att delmålet uppfylls helt under programperioden 2012-2015.

Stockholms biokolsprojekt vann under 2014 det prestigefulla internationella innovationspriset Mayors Challenge och prissumman 1 miljon Euro i konkurrens med projekt från 155 europeiska städer. Biokolen kommer förbättra livsmiljön för stadens träd och växter samtidigt som växthuseffekten motverkas när kol binds i marken. Stockholms biokolsprojekt, där trädgårdsavfall kommer återvinnas till fjärrvärme och biokol har drivits vidare under 2015. En pilotanläggning är upphandlad och förväntas vara i drift i november 2016. Denna anläggning kommer hantera ca 1300 ton trädgårdsavfall per år och producera biokol som binder kol i marken motsvarande 700 bilars årsutsläpp av koldioxid samtidigt som värme motsvarande 80 lägenheters årsförbrukning tillförs fjärrvärmenätet.

Under 2015 öppnades stadens första anläggning med uttalat fokus på återanvändning i Roslagstull. Anläggningen är optimerad för utsortering till återanvändning men ökar även tillgängligheten för inlämning till återvinning. En innovationsupphandling för framtidens ÅVC genomfördes vilken bl.a. resulterade i ett försök med mobila lösningar för återbruk. Materialet från upphandlingen och erfarenheterna från försöket vidareutvecklas under 2016.

Utfasning av en av de kvarvarande slaskfraktionerna på ÅVC genomfördes under året. Vid upphandling av behandling av fraktionen ”restavfall” delades den upp i tre mer pedagogiska fraktioner som förhoppningsvis ökar utsorteringen.

Separat insamling av mjukplast till materialåtervinning på ÅVC påbörjades under 2015 för att finnas på samtliga anläggningar

2016. Detta för att säkerställa materialåtervinning av mjukplasten samt att återvinningsgraden av hårdplasten ökar.

Försök med insamling av textil till materialåtervinning och återanvändning i en ström genomfördes under året. Olika logistiklösningar för textilinsamling testas på ÅVC. Projekten kommer fortsätta och utvecklas under 2016-2017.

Insamlingen av husgeråd och leksaker som påbörjades under 2014 blev lyckad. Under 2015 har samarbetet med företaget Retoy som samlar in leksaker till återbruk fortsatt. I samarbete med Retoy togs även ett pedagogiskt material anpassat till barn fram och pedagogledda aktiviteter genomfördes om hur återbruk kan öka och hur farliga ämnen kan fhasas ut.

Under 2015 genomfördes ett projekt med att samla in trädgårdsavfall från stadens villakunder. Ca 8 300 kunder i Hässelby/Vällingby erbjöds att vara med i projektet. 790 kunder beställde denna tjänst. Inför 2016 kommer denna tjänst att finnas tillgänglig för alla stadens villakunder.

Utfall för andel hushåll som samlar in matavfall är ca 16,5% om köksavfallskvvarnar medräknas vilket är över målet. Mängden insamlat matavfall är över målet och fortsätter öka.

Insamlade mängder restavfall samt grovavfall ligger relativt stabilt över åren (trots befolkningsökningen) medan mängden förpackningar minskar. Det är returpapper som minskar kraftigt medan övriga förpackningsfraktioner ökar lite. Totalt innebär detta att avfallsmängderna per person och år minskar från 496 kg (2014) till 474 kg (2015) i motsats till den nationella trenden.

Under 2015 har ny plockanalys genomförts vilken gett nya utfallssiffror på indikatorerna.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av hushåll som samlar in matavfall.	13,3 %	4,3 %	7,3 %	11,9 %	16,5 %
Andel materialåtervunnet avfall från stadens insamlingssystem.	40 %	39 %	41 %	39 %	42 %
Andel återvinningsbart material (förpackningar, returpapper och matavfall) i soppåsen.	72 % (2014)	72 %	72 %	80 %	66 %
Mängd hushållsavfall från stockholmare.	410 kg/pers	421 kg/pers	414 kg/pers	470 kg/pers	419 kg/pers

6. Sund inomhusmiljö

6.1 Inomhusmiljön ska bli bättre

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Staden bedriver tillsyn mot olika verksamhetsutövare för att utreda och förbättra inomhusmiljön i Stockholms bostadsbestånd. Förutom i bostäder så bedrivs tillsyn även i skolor, förskolor och andra offentliga lokaler.

Den senaste miljöenkäten ”Miljö och miljövanor i Stockholm 2013” visar att 11 % av stockholmarna och 15-19 % av boende i hyresrätt varje vecka upplever hälsobesvär som de själva kopplar till inomhusmiljön. Sju procent av stockholmarna och 10-11 % av boende i hyresrätt anger att luftkvaliteten i den egna bostaden är dålig eller mycket dålig.

Vid miljö- och hälsoskyddsnämndens inspektioner är det vanligt att fastighetsägare får anmärkning på brister i egenkontroll av ventilationen och varmvattentemperaturen. Under 2015 utfördes 635 fastighetsägarinspektioner och av dessa fick 161 anmärkningar som behövde följas upp av miljöförvaltningen. Under 2014 utövades tillsyn på 401 fastighetsägare. Av dessa fick 97 anmärkningar som behövde följas upp av miljöförvaltningen.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel ventilations system med godkänd obligatorisk ventilations kontroll (ovk) i förskolor.	97 % (2013)	92 %	94 %	93 %	
Andel ventilations system med godkänd obligatorisk ventilations kontroll (ovk) i skolor.	97 % (2013)	89 %	90 %	87 %	
Andel vård- och omsorgs boenden i staden med godkänd obligatorisk ventilations kontroll (ovk).	30 % (2013)	26 %		52 %	

6.2 Radonhalterna inomhus ska minska

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Av stadens totalt 10 637 flerbostadsfastigheter (nära 17 000 byggnader med bostäder), både privatägda och kommunala, har nu 64 % kontrollerats avseende radon. Andelen fastigheter i staden med godkända halter uppgår till 56 %, medan 8 % har radonhalter över 200 Bq/m³.

Av stadens totalt 10 637 flerbostadsfastigheter, både privatägda och kommunala, har 76 procent kontrollerats avseende radon. Andelen kontrollerade och godkända fastigheter uppgår till 62 %, medan 14 % är kontrollerade och har radonhalter över 200 Bq/m³ luft eller behöver göra kompletterande mätningar.

Av de kommunalt ägda flerbostadshusen är 84 % kontrollerade och har halter under 200 Bq/m³ luft. Av stadens förskolor och skolor är 78 % mätta och har halter under 200 Bq/m³ luft. I nuvarande takt bedöms att samtliga verksamheter kommer att vara uppmätta och åtgärdade 2016.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel flerbostadsfastigheter i staden (totalt) som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft.	75 %	47 % är kontrollerade och godkända. 8 % kontrollerade, ej godkända Ej kontrollerade 44 %	49 % är kontrollerade och godkända. 9 % kontrollerade, ej godkända	56 % är kontrollerade och godkända. 8 % kontrollerade, ej godkända.	76 %
Andel flerbostadsfastigheter i de kommunala bostadsbolagen som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft.	100 %	75 %	90 %	75 % är kontrollerade och godkända	84 %
Andel förskolor och skolor som har radonhalt under 200 Bq/m ³ .	100 %	Förskolor 63 % Skolor 51 %	75 %	74 % av förskolor och 74 % av skolor är kontrollerade och godkända.	78 %

6.3 Bullernivåerna inomhus ska minska

Miljö- och hälsoskydds nämnden bedömer att delmålet uppfylls delvis under programperioden 2012-2015.

Målbedömningen grundas på de insatser som kontinuerligt vidtas mot buller från trafik och olika verksamheter.

Enligt en prioriteringsordning erbjuds stadens fastighetsägare att få bidrag för att utföra ljuddämpande fasadåtgärder. Genom dessa åtgärder minskar antalet människor som utsätts för förhöjda trafikbullernivåer år för år. Nya fastigheter som byggs har generellt bättre ljudisolering än äldre fastigheter vilket gör att andelen bostäder med bra ljudisolering ständigt ökar.

Löpande tillsyn utförs på skolor och förskolor där bland annat ljudnivåerna från fasta installationer såsom ventilationssystemet utreds, och krav ställs där riktvärden inte klaras. Klagomål från medborgare avseende bullerstörningar från verksamheter och från installationer utreds, och krav ställs på åtgärder där riktvärden inte klaras.

Indikator	Årsmål 2015	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015
Andel av dem som utsätts för bullernivåer på över 62 dBA vid fasad som fått sänkta bullernivåer från vägtrafik genom riktade bullerskyddsåtgärder.	öka	91 %	91 %	92 %	92 %
Antal personer som utsätts för trafikbullernivåer inomhus över 30 och 35 dBA ekv ljudnivå.	minska	Över 30 dBA 91 000 Över 35 dBA 13 000	Över 30 dBA 90 000 Över 35 dBA 13 000	Över 30 dBA 85 000 Över 35 dBA 3 000	Över 30 dBA 85 000 Över 35 dBA 2 800